

Wikimedia Commons

<http://commons.wikimedia.org>

Wikimedia commons slúži ako repozitár multimediálneho vzdelávacieho obsahu pre voľné použitie v mnohých jazykoch a ako hlavné úložisko takéhoto obsahu pre ostatné projekty Wikimedia Foundation. Tento obsah je prístupný v slobodných formátoch, ktoré nie sú obmedzené licenčnými podmienkami či patentami a ani nevyžadujú žiadne platené nástroje či programy na prehľadanie. Všetok obsah je poskytovaný pre využitie v ľubovoľnom smere, ktoré je v súlade s licenčnými podmienkami, vyžadujúce len uvedenie autora či autorov a poskytnutie pre rovnaké účely pre aké bol obsah poskytnutý.

Repozitár obsahu Wikimedia Commons bol uvedený do prevádzky 7. septembra 2004, pričom v súčasnej dobe obsahuje vyše 7,8 milióna súborov a viac než 99 tisíc mediálnych kolekcii. Obsah je zároveň využívaných v 11 pridružených projektoch prevádzkovaných Wikimedia Foundation: Wikipedia, Wiktionary, Wikiquote, Wikibooks, Wikisource, Wikinews, Wikiversity, Wikispecies, Mediawiki, Wikimedia meta-wiki, Wikimedia incubator.

Cieľom tohto prístupu je vytvoriť databanku multimediálneho obsahu poskytujúcu tento obsah pre úplne všetkých pod voľnou licenciou alebo ako public domain a slúžiť ako spoločný repozitár pre projekty Wikimedia Foundation. Wikimedia Commons týmto zhromažďuje povážlivé množstvo ľudského poznania a tvorby a napomáha jeho ľahkému šíreniu medzi masou. Svojim prepojením s ostatnými projektami Wikimedia Foundation rieši problém duplicit, keďže obsah dostupný z Wikimedia Commons je možné priamo využívať v ostatných Wiki projektoch bez nutnosti tento obsah na ne dodatočne nahrávať. Cieľom Wikimedia Commons nie je poskytovať priestor pre nahrávanie čisto osobných výtvorov či fotiek, keďže pre tieto účely existuje množstvo dostupných služieb.

Medzi pôvodné ciele Wikimedia Commons patrilo tiež spravovanie voľne dostupného textového obsahu, avšak od toho bolo neskôr upustené, keďže priamo na tento účel slúžia iné projekty Wikimedia Foundation.

Hoci štandardným jazykom rozhrania Wikimedia Commons je angličtina, medzi ciele tohto projektu patrí poskytovanie obsahu vo viacerých jazykoch, v ideálnom stave vo všetkých jazykoch používateľov tohto repozitára. Aj z tohto dôvodu je rozhranie portálu lokalizované do viac ako 90 jazykov, zahŕňajúc aj jazyky ako čínština alebo esperanto.

Poskytovaný obsah zahŕňa zvuk, video či obrázky. Tento môže byť nahraný do repozitára len za predpokladu úspešnej registrácie na internetových stránkach projektu a licencovania tohto obsahu autorom pre voľné využitie kompatibilné s licenciou Creative Commons, prípadne tento obsah musí byť uvoľnený pre voľné použitie ako public domain. Vyžadované licenčné podmienky je poskytnutie možnosti voľného opätovného využitia pre nekomerčné i komerčné využitie a možnosti tvorby derivátov pôvodného diela. Obsah nie je povolené nahráť, pokiaľ tieto podmienky nespĺňa, alebo je vyžadované upozornenie autora o použití obsahu alebo existujú iné obmedzenia využitia tohto obsahu. Obsah musí byť obrázkom, animáciou, videom alebo zvukovým súborom, ktorý je v slobodnom formáte nezaťaženom patentami či licenčnými podmienkami. Pri nahrávaní obsahu do repozitára je zároveň nutné uviesť zdroj obsahu, aby sa predišlo aspoň do istej miery nahrávaniu nevhodného či nepovoleného obsahu. Nepovolený obsah je po odhalení zmazaný bez varovania. Po nahraní je tento obsah dostupný pre priame použitie v projektoch Wikimedia Foundation, keďže Wikimedia Commons slúži pre tieto projekty ako spoločné úložisko dát.

Multilinguálnosť projektu Wikimedia Commons je usmerňovaná jednoduchými pravidlami, ktorých účelom je zaistenie dostatočnej prehľadnosti obsahu. Popisy galérií, kategórií a súborov by mali byť

dodané vo viacerých jazykoch, pričom je doporučované využívať predpripravené jazykové šablóny za účelom zníženia množstva neužitočných informácií. Zatiaľ čo názvy galérií a súborov môžu byť v ľubovoľnom jazyku (u galérií je preferovaný lokálny jazyk), názvy kategórií a mená autorov by mali byť zadané v anglickom jazyku, pričom u autorov je doporučované použiť tvar, ktorý je najrozšírenejší v literatúre. Šablóny obsahu je možné tvoriť v rozličných jazykoch, pričom – tak ako v prípade smerníc a pravidiel používania – pokiaľ je text dostupný vo viacerých jazykoch, anglická verzia je považovaná za hlavnú a ostatné jazykové verzie by mali byť odvodené z prekladu anglickej verzie.

Keďže projekt nie je komerčnej povahy, závisí čisto od dobročinnnej činnosti dobrovoľníkov, ktorí môžu buď prispievať zdieľaním svojej tvorby v podobe fotografií, diagramov, animácií či multimediálneho obsahu, môžu pomáhať s prekladmi obsahu, vylepšovaním či identifikáciou obsahu alebo riešením právnych otázok a žiadostí o zmazanie obsahu, či pomôcť s kategorizáciou obsahu, alebo nominovať a hlasovať za obrázok roku.

Projekt Wikimedia Commons stavia na rovnakých princípoch a technológii ako zrejme najznámejší projekt organizácie Wikimedia Foundation: Wikipedia. Wiki technológia je predstavuje internetovú stránku, ktorá umožňuje jednoduchú tvorbu veľkého množstva navzájom prepojených podstránok pomocou zjednodušeného značkovacieho jazyka alebo WYSIWYG (what you see is what you get – to, čo vidíte, je to, čo získate) editoru. Táto internetová stránka je poháňaná wiki softvérom, ktorý predstavuje kolaboratívny systém v podobe jednoduchej databázy a je v súčasnej dobe dostupný vo viacerých programovacích jazykoch a platformách, ako PHP, Java, Python a iné. Najrozšírenejšou implementáciou je MediaWiki, ktorá je implementovaná na platforme PHP. Štandardne sa využíva na uloženie obsahu súborový systém, pričom na evidenciu zmien v obsahu sa využíva relačná databáza. Wiki softvér obvykle predstavuje aplikačný server bežiaci na jednom alebo viacerých webových serveroch.

Wiki technológia umožňuje a vyzýva každého aby sa zapojil do editácie a tvorby obsahu, čo uľahčuje nevyžadovaním žiadnych rozšírení či nástrojov, a poskytovaním potrebného rozhrania cez štandardný internetový prehliadač. V niektorých prípadoch zmeny obsahu prechádzajú schvaľovacím procesom, prípadne je vyžadovaná registrácia a prihlásenie pod vlastným používateľským účtom.

Táto technológia sa obvykle opiera o možnosť full-textového vyhľadania v obsahu, čo obvykle vyžaduje vysoko-výkonný relačne-databázový server, hoci v niektorých implementáciách sú využívané externé vyhľadávacie technológie, ako napríklad vyhľadávače Google alebo Bing.

Projekt Wikimedia Commons využíva wiki softvér MediaWiki, ktorý v súčasnej dobe využíva na ukladanie obsahu relačnú databázu. Od svojho spustenia v septembri 2004 postupne získaval čoraz väčší záujem, o čom svedčia aj počty nahraných súborov a zmeny v technologickej infraštruktúre. Ku koncu roku 2006 dosiahol projekt Wikimedia Commons hranicu milión nahraných multimediálnych súborov, pričom už v októbri nasledovného roku sa tento počet zdvojnásobil a v súčasnej dobe priesiahol hranice siedmich miliónov multimediálnych súborov, miliónu registrovaných používateľov a ôsmich miliónov stránok.

V roku 2004 bola infraštruktúra projektov Wikimedia Foundation relatívne jednoduchá: jeden NFS server, tri servery s vyrovnávacou pamäťou (cache), trinásť webových serverov, jeden hlavný databázový server, jeden podradený databázový server a jeden zálohovací databázový server.

Roku 2005 obsahovala infraštruktúra stále jeden NFS server, avšak počet webových serverov bol zvýšený na dvadsaťosem s dvomi priradenými servermi na vyrovnávanie záťaže, servery s vyrovnávacou pamäťou boli rozdelené do 2 skupín po troch (umiestnených vo Francúzsku) a deviatich serveroch, hlavný databázový server mal štyri podradené servery a pribudol poštový server a dva vyhľadávacie servery.

O rok neskôr bol počet NFS serverov zvýšený na tri, menšia skupina serverov s vyrovnávacou pamäťou bola presunutá do Holandska a rozšírená na desať serverov, zatiaľ čo väčšia skupina bola

rozšírená na dvadsaťdva serverov. Počet vyhľadávacích serverov sa zdvojnásobil na štyri a počet webových serverov narástol na stopäť so štyrmi predradenými servermi na vyrovnávanie záťaže. Pôvodný poštový server bol zaradený do skupiny serverov pre rozličné úlohy, pričom túto skupinu tvorilo päť serverov. Databázové servery boli rozdelené do troch skupín: skupina pre anglickú wikipédiu tvorená jedným hlavným a tromi podradenými servermi, kórejská skupina pre ázijský obsah tvorená jedným hlavným a jedným podradeným serverom a skupina pre ostatné wiki stránky tvorená jedným hlavným a siedmimi podradenými servermi.

V roku 2008 dosiahla technologická infraštruktúra projektov organizácie Wikimedia Foundation mnohých desiatok serverov, ktoré sú delené do štyroch hlavných skupín: frontend, backend, rozličné služby a sieťové služby. V skupine frontend je možné nájsť podskupiny nástrojových serverov (hostiteľský server, prihlasovací server, dva hostiteľské servery pre nástroje), vyhľadávací server, SSL server, WAP server, server nahrávania multimediálnych súborov, statické zálohy a servery vyrovnávacej pamäte. Servery vyrovnávacej pamäte sú delené do troch skupín s vlastnými servermi na vyrovnávanie záťaže, pričom každá skupina je delená na textové servery a servery pre nahraný multimediálny obsah. Infraštruktúra obsahuje celkom deväťdesiat šesť serverov vyrovnávacej pamäte. Backend servery sú rozdelené medzi vyhľadávacie, databázové, nástrojové databázové, webové servery, súborové servery a servery na zmenu veľkosti obrázkov. Databázové servery pre nástroje sú tri, databázové servery sú delené do štyroch podskupín, každá s jedným hlavným serverom a jedným až ôsmimi podradenými servermi. Webové servery sa delia na tri servery na vyrovnávanie záťaže a sto štyridsať štyri hlavných serverov. Súborové servery boli tri a servery na zmenu veľkosti obrázkov bolo šesť. Do skupiny rozličných serverov patrili tri poštové servery, tri webové servery s menšími podstránkami a štyri serveri s rozličnými úlohami. Skupina sieťových služieb obsahovala štrnásť serverov s úlohami ako DNS, logovanie, NTP, či spracovanie dávkových úloh.

Táto infraštruktúra bola upravený roku 2009, kedy do frontend kategórie pribudlo päť predradených vyhľadávacích serverov, počet podradených databázových serverov anglickej wiki bol znížený na sedem, počet webových serverov bol zvýšený na sto sedemdesiatdeväť a do tejto skupiny boli presunuté webové servery, ktoré boli predtým v kategórii rozličných služieb, pričom k nim pribudli 2 nové servery – každý pre konkrétnu podslužbu. Ostatné časti infraštruktúry boli zachované.

V súčasnosti projekt Wikimedia Commons predstavuje výkonný repozitár užitočného a zaujímavého vzdelávacieho obsahu. Svojou povahou značne zjednodušuje zdielanie obrázkov, zvukov či videa, ktoré podchytávajú vedomosti obsiahnuté v súčasnej ľudskej civilizácii. Tieto informácie sú voľne dostupné a opätovne využiteľné širokou verejnosťou s prístupom k internetovému pripojeniu, a tým projekt Wikimedia Commons umožňuje šíriť znalosti v spoločnosti. Vďaka finančnému modelu projektu sú všetky tieto informácie dostupné bez poplatkov či predplatného, čo je veľmi atraktívne pre bežných ľudí, či už hľadajú ilustrácie k textu za účelom lepšieho pochopenia obsahu, názorné diagramy popisujúce fungovanie mnohých procesov a strojov, alebo informácie vo zvukovej podobe alebo v podobe videa zachytávajúce významné udalosti alebo poskytujúce názorný výklad z oblasti určitého fenoménu.

Táto voľná dostupnosť informácií prospieva k lepšej informovanosti spoločnosti v určitej miere, predvážne na úrovni populárnej vedy, avšak vďaka dostupnosti zdrojov z ktorých bol obsah citovaný, umožňuje jedincom s hlbším záujmom o problematiku jednoduchší prístup ku súvisiacim poznatkom a umožňuje tak hlbšie preniknutie do problematiky.

Napriek tomu, že miera detailnosti informácií či ich rozsah je obmedzený licenčnými podmienkami či inými obmedzeniami brániacimi odhaleniu komerčných tajomstiev spoločností, informácie dostupné cez tento zdroj sú obvykle v dostupné v podobe dostatočnej na ujasnenie stanoviska súčasnej vedy v oblasti danej problematiky a lepšiu odolnosť voči rušivým pseudo-vedám, ktoré narúšajú všeobecné znalosti spoločnosti cez zahlcovanie jedincov v spoločnosti mylnými alebo zavádzajúcimi informáciami za účelom osobného zisku (geocentristi, kreacionisti, ...).

Keďže Wikimedia Commons je otvorená voči prispievaniu a editácii obsahu od ľubovoľného

návštevníka, pravidelne čelí problémom s vandalizmom v podobe nahradzovania obsahu zavádzajúcimi informáciami, cenzúry informácií a neoprávnených žiadostí o zmazanie obsahu. Hlavným dopadom tohto javu bývajú nie zriedkavé pochybnosti o dôveryhodnosti informačnej hodnoty poskytovaného obsahu, keďže projekt ako taký nijakým spôsobom nezaručuje správnosť poskytnutých informácií. Obsah býva síce pravidelne kontrolovaný administrátormi a redaktormi, avšak tento systém nefunguje vždy dostatočne spoľahlivo alebo rýchlo. Tieto problémy otvorili otázku zmeny prístupu k úprave obsahu na uzavretú kontrolovanú skupinu editorov obsahu, avšak v tejto oblasti doposiaľ nebolo nájdené žiadne riešenie, ktoré by bolo prijateľné pre obe strany – prevádzkovateľa i používateľov. Projekt Wikimedia Commons, tak ako všetky projekty Wikimedia Foundation, teda má budúcnosť len v závislosti na tom, či existuje dostatočne veľká a aktívna komunita okolo tohto projektu.

Zoznam zdrojov

<http://commons.wikimedia.org>

<http://www.wikimedia.org/>

http://en.wikipedia.org/wiki/Wikimedia_Commons

http://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Wikimedia_servers

<http://commons.wikimedia.org/wiki/Commons:Welcome>

http://commons.wikimedia.org/wiki/Commons:Project_scope

<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/>

<http://en.wikipedia.org/wiki/Wiki>

DC metadáta

TITLE=Wikimedia Commons

CREATOR=Martin Jurča

DESCRIPTION=Esej na téma Wikimedia Commons rozoberajúca súčasný stav, históriu a využitie naprieč projektami Wikimedia Foundation

SUBJECT.Keywords=Wikimedia, Wiki, Wikimedia Commons, Wikimedia Foundation, Creative Commons, Public Domain

DATE.Created=2010-12-02

LANGUAGE=sk

FORMAT.Medium=application/pdf